

У сучасному суспільстві існує складна мережа взаємовідносин між будівельним підприємством, з одного боку, та зовнішнім середовищем, з другого, а також всередині підприємства формується найскладніша мережа відносин, які підлягають відображенню в бухгалтерському обліку. Така мережа виробничих взаємовідносин між працівниками різних рівнів управління визначає потребу в обліковій інформації та її потоках. Формування оптимальних інформаційних облікових потоків – завдання складне і потребує індивідуального підходу до підприємств, що зумовлено складністю організаційної будови виробничих систем, ієрархією системи управління витратами виробництва, різноманітним складом рішень, що приймаються, а також рядом чинників, що враховуються при виборі прийнятних варіантів управлінських рішень. Ця проблема посилюється кардинальними змінами щодо розуміння витрат та їх визнання у системі бухгалтерського обліку зі введенням у дію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зміною підходів до процесу калькулювання та ціноутворення.

Проблемою при формуванні інформаційних облікових потоків управління витратами виробництва на сучасному етапі є, фактично, формування і становлення самого бухгалтерського обліку та системи його організації в напрямку об'єктивного відображення ринкових факторів впливу на діяльність підприємства і забезпечення аналітичної бази управлінських рішень.

Висновки. Вирішення проблеми впливу організаційно-технологічних особливостей будівельного виробництва на методіку і організацію неопераційної діяльності підприємств будівельної галузі та визначення їх пріоритетного становища в системі обліку в цілому передбачає проведення наукових досліджень за кількома напрямками, а саме:

- визначення якісних характеристик облікової інформації;
- параметризація інформаційних облікових потоків, дослідження та побудова ефективної системи управління будівництва;
- організація підсистеми фінансового, управлінського та податкового обліку, побудова автоматизованої системи обробки економічної інформації.

Перспективи подальших досліджень. Неопераційна діяльність нерозривно пов'язана із загальним політичним і економічним станом держави. За останні роки в Україні відбувалися процеси стабілізації і розвитку виробництва, що викликає всебічний інтерес. Це якраз та галузь діяльності, де найбільш динамічно і активно йдуть реформи і, насамперед, знаходять відображення всі позитивні та негативні явища, що відбуваються в економіці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук Т.В. Банки як фінансові посередники на ринку будівництва житла в Україні / Т.В. Шевчук // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 168–175.
2. Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві / Задорожний З.В. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 336 с.
3. Чалий І. Будівельний облік: учора, сьогодні, завтра / І. Чалий // Бухгалтерія. – 2001. – № 25/1 (440). – С. 40–46.
4. Наринский А.С. Калькулирование себестоимости продукции в строительстве / А.С. Наринский. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 191 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2012

УДК 338.439.4 : 637.1

Яковлева А.О.

Черкаський державний технологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

В статье рассмотрены основные методологические подходы к оценке эффективности производства. Определены основные показатели эффективности производства молока.

Ключевые слова: *эффективность производства, расходы, критерий, система показателей, факторы производства, результаты производства.*

In the article the basic methodological approaches to evaluating of production efficiency are described. The basic indicators of milk production efficiency are determined.

Key words: *production efficiency, costs, criterion, system of indicators, production factors, production results.*

Постановка проблеми. Формування і розвиток нових соціально-економічних відносин у молокопродуктовому підкомплексі спонукають суб'єктів господарювання шукати більш дієвих методів організації виробництва, інтенсивніше і раціональніше використовувати виробничі ресурси. Вивчення сутно-

сті соціально-економічних процесів і явищ здійснюється за допомогою відповідних критеріїв і показників, що характеризують стан народногосподарської діяльності, окремих галузей, сільськогосподарського виробництва, виробництва в господарствах, а також виробництва окремих продуктів. Аналіз ефективності виробництва молока повинен якомога повніше і достовірніше відображати дійсний стан технологічних процесів і виробництва в цілому, оскільки саме від об'єктивності їх оцінки залежать управлінські рішення щодо напрямків розвитку виробництва і раціонального використання виробничих ресурсів.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Методологічні підходи щодо оцінки ефективності виробництва продукції молочного скотарства висвітлені в багатьох працях провідних учених економістів-аграрників, серед яких: С.П. Азізов, В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, П.С. Березівський, С.В. Васильчак, П.М. Макаренко, В.Я. Мессель-Веселяк, Т.Л. Мостенська, М.К. Пархомець, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, В.Й. Шиян, В.М. Яценко та інші. Однак надзвичайна актуальність проблеми збільшення обсягів виробництва молока і підвищення ефективності його виробництва в сільськогосподарських підприємствах окреслює необхідність подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Існує безліч поглядів щодо поняття «ефективності» як економічної категорії і, разом з цим, безліч методологічних підходів стосовно її оцінки, що свідчить про складність і багатогранність цього питання. Дослідження «ефективності» охоплює коло питань з приводу сутності взаємопов'язаних понять «ефект» і «ефективність», видів ефективності за класифікаційними ознаками, а також теоретичних підходів до встановлення критерію оцінки ефективності і показників при її визначенні.

Методологія оцінки ефективності виробництва ґрунтується на порівнянні отриманих у процесі виробництва результатів з витраченими за певний проміжок часу ресурсами або з ресурсами, які були застосовані за цей період. Андрійчук зазначає, що вимірювальну систему економічної ефективності сільськогосподарського виробництва доцільно будувати таким чином, щоб вона була здатна розкривати дві результативні сторони діяльності аграрних підприємств – раціональність використання ними землі і економічність виробництва [1]. Відповідно до цього, до оцінки рівня ефективності застосовують витратний і ресурсний підходи, кожен з яких має свої переваги і недоліки, й використання того чи іншого підходу залежить від мети аналізу.

Ресурсний підхід до визначення ефективності відбиває результативність від застосування сукупності живої та уречевленої праці у процесі виробництва та враховує всі фактори виробництва (основні засоби, оборотні кошти, трудові ресурси). На думку Вороніна О. ресурсний підхід теоретично придатний для оцінки рівня загальної економічної ефективності, але складність практичного здійснення даного підходу полягає в тому, що знаходження сумарної величини застосовуваних економічних ресурсів, які мають різну природу і оцінку виміру, за допомогою різного роду коефіцієнтів перерахунку у вартісні чи трудові одиниці виміру викривляє рівень одержаних показників й ускладнюють їх зіставлення в динаміці [4].

Найбільш поширеним є витратний підхід, який відображає ефект, отриманий з кожної одиниці сукупних витрат або окремо витрат живої або уречевленої праці. Такий підхід дозволяє більш об'єктивно оцінити економічний аспект ефективності виробництва, що впливає з самої сутності поняття витрат. На думку Н.С. Белінської, витрати є грошовим виразом величини економічних ресурсів у застосованій та споживаній формі, при цьому моментом утворення витрат є початок процесу формування економічних ресурсів, і тільки після відповідного нагромадження починається процес їхнього використання [2].

За будь-якого підходу оцінка економічної ефективності виробництва здійснюється за допомогою показників або їх системи, що дозволяє всебічно характеризувати найсуттєвіші моменти виробничих процесів і виробництва в цілому з метою подальшого його вдосконалення.

Економічні показники використовують для отримання кількісної характеристики економічних явищ. Проте вимірювання ефективності виробництва молока повинне відбивати не тільки кількісні характеристики результативності його виробництва, але й якісні, такі як рівень розвитку продуктивних сил та ступінь забезпечення потреб суспільства у молоці й молочній продукції.

Сучасні методологічні підходи щодо визначення ефективності сільськогосподарського виробництва сформовані за двома напрямками. Перший – це створення універсального показника, який охоплює рівень ефективності на всіх етапах виробництва й передбачає комплексну характеристику процесу виробництва, за якої витрати живої й уречевленої праці відбиваються в одному показнику, що дозволяє привести загальні затрати до єдиного вимірника. Автори [9] зазначають, що усі способи приведення одноразових і поточних витрат до єдиного виміру, які пропонуються вітчизняними і зарубіжними економістами, стосуються зведення в один показник продуктивності праці, рентабельності продукції, фондодідачі та руху оборотних коштів, затрат поточної та минулої праці на одиницю продукції, сумарно-

го економічного ефекту виробника і споживача. На думку окремих економістів, найбільш загальним показником економічної ефективності виробництва є суспільна продуктивність праці, що визначається як відношення виходу продукції в натуральному або вартісному виразі до затрат живої і минулої праці, а на рівні підприємств – до чисельності працівників, зайнятих на підприємстві. Проте така думка часто не має підтримки з боку інших економістів, які вважають, що ототожнювати продуктивність праці з ефективністю виробництва, навіть якщо до уваги береться уся сукупна суспільна праця, цілком неправомірно, оскільки категорія ефективності сільськогосподарського виробництва значно ширша поняття продуктивності праці [10].

Серед економістів досить поширена думка про використання показника рівня рентабельності як узагальнюючого оцінного показника ефективності виробництва. Деякі автори пропонують використовувати як узагальнюючий показник рівень відтворення як відношення суми прибутку від операційної діяльності та амортизації до операційних витрат за мінусом амортизаційних відрахувань, помножене на 100 [7]. В.В. Тарасова розглядає використання показника ресурсомісткості як узагальнюючого індикатора ефективності аграрного виробництва, що дозволить зіставляти досягнутий рівень ресурсомісткості з нормативним рівнем для цих умов виробництва. Нормативний рівень ресурсомісткості в цьому випадку являє собою мінімальний розмір ресурсів, який повинен функціонувати в процесі виробництва для одержання одиниці продукції [15].

Інший напрям, прибічниками якого є більшість сучасних економістів-аграріїв, стосується побудови системи показників при визначенні ефективності сільськогосподарського виробництва, й ми погоджуємося з цим, адже аграрне виробництво є складним і специфічним, перш за все, з причини значної залежності виробничих процесів від природних і біологічних факторів. З огляду на це, ми погоджуємося з думкою М.К. Пархомця, що рівень ефективності виробництва молока доцільно визначати за допомогою системи функціональних показників технологічної, економічної, екологічної та соціальної ефективності [13].

Побудова системи показників здійснюється на основі критеріїв, які відображають основний принцип оцінювання і формуються відповідно до обраного підходу – витратного або ресурсного. У сучасному економічному словнику поняття «критерій» трактується як показник, ознака, на основі якої формується оцінка якості економічного об'єкта або процесу.

Павчак В.А., Іванух Р.А., Поплавський В.Г. зазначають, що загальним критерієм економічної ефективності суспільного виробництва і народногосподарської ефективності кожної галузі є найбільш можлива економія живої і уречевленої праці, яка використовується для збільшення виробництва матеріальних благ з метою поліпшення задоволення суспільних потреб [12].

Критерій економічної ефективності виробництва є основою оцінки і розкриває її якісний бік. В теперішній час не існує єдиного загальноприйнятого критерію ефективності суспільного виробництва. Більш того, деякі дослідники вважають, що економічна ефективність виробництва повинна визначатися не одним, а кількома критеріями, об'єднаними в систему.

Найбільш поширеною думкою економістів щодо економічної ефективності сільськогосподарського виробництва є її оцінка на основі критерію максимізації випуску продукції за мінімізації виробничих витрат. Так, на думку Коваленко Н.Я., «в сільському господарстві критерієм ефективності є збільшення чистої продукції (валового доходу) при мінімальних затратах живої й уречевленої праці», що досягається за рахунок раціонального використання земельних, матеріальних і трудових ресурсів [8].

І якщо прихильники витратного підходу до оцінки економічної ефективності виробництва ставлять за критерій результативність витрат, то прихильники ресурсного підходу на перший план висувують ідею економного використання ресурсів. Наприклад, Місюк М.В., Суліма Н.М. [11] критерієм економічної ефективності агропромислового виробництва вважають застосування найменшої кількості ресурсів виробничого потенціалу на виробництво одиниці продукції. Виходячи з цього, автори пропонують систему показників для агроформувань і АПК в цілому будувати у двох аспектах:

1) як співвідношення кінцевої продукції (КП) до суми всіх ресурсів виробничого потенціалу (ПР):

$$E = \frac{КП}{ПР}, \quad (1)$$

де E – економічна ефективність;

2) як співвідношення кінцевої (КП) і валової (ВП) продукції до суми ресурсів виробничого потенціалу (ПР) галузі, сфери АПК, які беруть участь у виробництві:

$$E = \frac{КП(ВП)}{ПР}. \quad (2)$$

Побудова системи показників повинна здійснюватися з дотриманням певних принципів:

- забезпечення органічного взаємозв'язку критерію й системи конкретних показників ефективності виробництва;
- відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних ресурсів;
- можливості застосування показників до управління різними ланками виробництва на підприємстві;
- виконання провідними показниками стимулюючої функції в процесі використання наявних резервів зростання ефективності виробництва [5].

Оцінка ефективності виробництва здійснюється із застосуванням натуральних і вартісних показників і при різних методах може містити як абсолютні, так і відносні величини. Так, А.М. Турило і А.А. Турило розрізняють статистичний і динамічний методи оцінки. Відповідно до першого, оцінка «кінцевої економічної ефективності» (або, як зазначають автори, просто економічної ефективності) вимірювання здійснюється тільки у вигляді відношення статистичних результатів до статистичних затрат. При динамічному методі оцінки економічної ефективності її розрахунок здійснюють як у вигляді різниці, так і у вигляді відношення дисконтованих результатів і затрат [17].

М.І. Суліма зазначає, що «система показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва формується на даних про вартість валової продукції, сум валового і чистого доходів, прибутку, собівартості, рівня рентабельності виробництва й норми прибутку, капіталовіддачі та капіталомісткості продукції, продуктивності праці й трудомісткості, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин та ін. [15].

О.С. Іванілов пропонує у системі показників ефективності виробництва виділити такі групи показників, які характеризують ефективність використання: основних засобів; оборотних фондів; праці (трудових ресурсів); капітальних вкладень (виробничих); інвестицій [6].

З огляду на це, деякі автори поділяють показники оцінювання економічної ефективності на часткові й узагальнюючі або на систему часткових і систему узагальнюючих показників. І.А. Мінаков до часткових показників ефективності відносить землевіддачу, фондівіддачу, матеріалоемність, а до узагальнюючих – ресурсовіддачу і рівень рентабельності [20]. Економічну ефективність використання усіх виробничих ресурсів автор пропонує оцінювати за допомогою узагальнюючого показника ресурсовіддачі (P_B) і оберненого йому показника ресурсомісткості (P_{CM}), що розраховуються за формулами:

$$P_B = \frac{ВП}{РП}; \quad (3)$$

$$P_{CM} = \frac{РП}{ВП}, \quad (4)$$

де $ВП$ – вартість валової продукції сільського господарства, грн.;

$РП$ – величина ресурсного потенціалу, грн.

В.Й. Шиян зазначає, що для оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва доцільно застосовувати як узагальнюючий показник, так і систему показників. Для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва науковець пропонує використовувати таку формулу [18]:

$$E_{E\Phi} = \frac{НД(Чпр)}{(T_{II} + E\Phi(\Phi_{II} + \Phi_B + (1 - P_3) \cdot BO3))}, \quad (5)$$

де $E_{E\Phi}$ – економічна ефективність сільськогосподарського виробництва;

$НД(Чпр)$ – фізичний обсяг національного доходу (чистої продукції), створеного в сільському господарстві;

T_{II} – кількість трудових ресурсів у поточному циклі виробництва;

Φ_{II} – фонди, що застосовуються в поточному циклі виробництва;

Φ_B – фонди, необхідні для подолання негативної дії на біосферу (економія фондів у результаті по-кращення стану біосфери);

$E\Phi$ – коефіцієнт ефективності використання фондів;

P_3 – коефіцієнт рівня використання землі;

$BO3$ – умовна вартість оцінювання землі по сільському господарству, промисловості та сільськогосподарської сировини власного виробництва, що використовується промисловістю конкретного агропромислового формування.

Загальновідомим є поділ показників економічної ефективності виробництва на натуральні і вартісні. Коваленко Н.Я. зазначає, що для визначення економічної ефективності сільського господарства необхідно використовувати такі показники, які відображають вплив різних факторів на процес виробництва.

До натуральних показників, які автор вважає вихідними, відносяться урожайність і продуктивність сільськогосподарських тварин, а до основних вартісних – валовий дохід, чистий дохід і прибуток [8]. Слід зазначити, що далеко не всі дослідники показники урожайності культур і продуктивності тварин відносять до системи показників саме економічної ефективності виробництва. Досить поширеною є думка про те, що такі показники необхідно використовувати для оцінки технологічної ефективності виробництва, і ми погоджуємося з цим, оскільки такі показники, як зазначає Коваленко Н.Я, є вихідними натуральними і, відповідно, мають безпосередній вплив на рівень інших показників, у тому числі економічних.

Достатньо обгрунтованою є система показників економічної ефективності виробництва, запропонована В.В. Сілкіним, який вважає за доцільне згрупувати показники за видами ресурсів: трудових (рівень кваліфікації персоналу, продуктивність праці), матеріальних (собівартість продукції, фондовіддача, оборотність обігових коштів), фінансових (прибутковість, своєчасність проведення розрахунків і відвантаження продукції) [14].

До сукупності найважливіших економічних показників, які визначають використання матеріальних, фінансових, земельних і трудових ресурсів і, водночас, є мірилом результативності виробництва, С.В. Васильчак пропонує додати критерій економічної ефективності і критерій приросту ефективності економічного зростання виробництва чи суспільства. До додаткових показників економічної ефективності молочного виробництва автор відносить зниження фондомісткості, матеріаломісткості продукції, повне і раціональне використання засобів праці, продуктивність корів, рівень оплати праці середньорічного працівника, рівень рентабельності, фондову рентабельність, окупність затрат і норму прибутку [3].

Заслуговує на увагу погляд академіка О.М. Шпичака, який вважає за необхідне порівнювання затрат живої та уречевленої праці, використаної на поліпшення якості продукції з ефектом, одержаним від неї [19]. Для оцінки ефективності виробництва високоякісної продукції вчений пропонує використовувати абсолютний показник додаткової виручки від реалізації високоякісної продукції та відносний показник рентабельності виробництва високоякісної продукції, що розраховуються за формулами:

$$\dot{A}_{\dot{A}} = (\Delta\dot{O}_1 - \Delta\dot{N}_1) \cdot \dot{I} , \quad (6)$$

$$R = \frac{\Delta\dot{O}_1 - \Delta\dot{N}_1}{\Delta\dot{N}_1} \cdot 100, \quad (7)$$

де \dot{D}_B – додаткова виручка від реалізації високоякісної продукції, грн.;

$\Delta\dot{C}_1$ – різниця між ціною 1 т високоякісної продукції й ціною 1 т продукції базисної якості, грн.;

ΔC_1 – різниця між собівартістю 1 т високоякісної продукції та собівартістю продукції базисної якості, грн.;

\dot{I} – кількість високоякісної продукції, т;

R – рентабельність виробництва високоякісної продукції, %.

Розгляд і аналіз робіт науковців щодо ефективності виробництва молока дозволяє побудувати систему оцінки, виходячи зі специфіки виробничих процесів і виробництва молока в цілому. На наш погляд, систему оцінки ефективності виробництва молока доцільно будувати за двома основними групами показників: ті, що характеризують ефективність використання факторів виробництва (землі, праці, засобів виробництва), і ті, що характеризують результати виробництва. До першої групи показників відносяться підгрупи, що характеризують певну сторону технологічного процесу: розведення тварин, годівлі та утримання. До них відносяться:

- показник використання молочного стада;
- показник розплоду;
- вихід приплоду на 100 маток;
- вихід ділового приплоду на 1 корову;
- показник яловості корів;
- показник забезпеченості стада ремонтним молодняком;
- середньорічний удій від однієї корови;
- показник якості молока (середній відсоток жирності молока);
- показник щільності корів на 100 га сільськогосподарських угідь;
- витрати кормів (в корм. одиницях всього і по видах) на 1 голову; на 1 ц молока;
- затрати праці на 1 корову; на 1 ц молока.

До показників, що характеризують результати виробництва молока, вважаємо за доцільне віднести такі натуральні й вартісні показники:

- виробництво молока (у натуральному і вартісному вимірі) на 100 га сільськогосподарських угідь; 1 корм. одиницю витрачених кормів; одного працівника; 1 люд.-год прямих витрат праці, 1 грн. основних і оборотних фондів;

- товарність молока;
- обсяг товарного молока на 100 га сільськогосподарських угідь; середньорічне поголів'я дійного стада;
- маса прибутку на 100 га сільськогосподарських угідь; 1 корову; одного працівника; 1 люд.-год прямих витрат праці; 1 грн. основних і оборотних фондів;
- виробнича собівартість 1 ц молока;
- ціна реалізації молока;
- рівень рентабельності виробництва молока.

Висновки. Таким чином, вивчення різних підходів до оцінки ефективності виробництва і молока зокрема дозволяє зробити ряд висновків. По-перше, питання оцінки ефективності виробництва є складним і багатогранним, тому в економічній науці не існує єдиного підходу щодо методології її визначення. По-друге, величезне значення здійснення оцінки ефективності виробництва молока зумовлене необхідністю пошуку резервів покращення результатів виробництва і підвищення його ефективності. По-третє, застосування узагальнюючого показника при визначенні ефективності виробництва молока не дозволить повною мірою оцінити всі сторони специфічних процесів його виробництва, тому при оцінці доцільно застосовувати систему показників. По-четверте, систему оцінки ефективності виробництва молока, на наш погляд, доцільно будувати за двома основними групами показників: ті, що характеризують ефективність використання факторів виробництва (землі, праці, засобів виробництва), і ті, що характеризують результати виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / Андрійчук В.Г. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 399.
2. Белінська Н.С. Економічна ефективність підприємницької діяльності молокопереробних підприємств та шляхи її підвищення: [монографія] / Белінська Н.С. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. – С. 48.
3. Васильчак С.В. Економічна ефективність та особливості її визначення в молочному скотарстві в перехідний період / С.В. Васильчак // Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.1. – С. 324.
4. Воронін О. Ефективність виробництва і розподіл економії суспільної праці між суб'єктами ринку / О. Воронін // Економіка України. – 2009. – № 3. – С. 28.
5. Економіка підприємства: підручник / [за заг. ред. С.Ф. Покропивного]. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 454.
6. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Іванілов О.С. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 647.
7. Канцевич С.І. Удосконалення оцінки економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства / С.І. Канцевич // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 38.
8. Коваленко Н.Я. Економіка сільського господарства. С основами аграрних ринков: курс лекцій / Коваленко Н.Я. – М.: Асоціація авторів и издателей ТАНДЕМ: изд-во ЭКМОС, 1998. – С. 348, 350.
9. Костриченко В.М. Методичні аспекти визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу / В.М. Костриченко, А. Козачук // Вісник національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 3 (51). – С. 90.
10. Кошманов Д.С. Интеграция в АПК и экономия на трансакционных издержках / Д.С. Кошманов // Проблемы сільського господарства в изменяющихся экономических и экологических условиях. – Смоленск, 1999. – С. 97.
11. Місюк М.В. Методологія визначення та аналізу ефективності діяльності суб'єктів молокопродуктового підкомплексу / М.В. Місюк, Н.М. Суліма // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – № 1. – С. 23. – (Серія «Фінанси і кредит»).
12. Павчак В.А. Економіка сільського господарства: навч. посіб. / Павчак В.А., Іванух Р.А., Поплавський В.Г.; за ред. В.А. Павчак. – К.: Вища шк., 1990. – С. 382.
13. Пархомець М.К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК Західного регіону України. / Пархомець М.К. – Тернопіль: Економічна думка, Ерудит, 2001. – С. 228.
14. Силкин В.В. Показатели и методы оценки экономической эффективности / В.В. Силкин // Экономика и управление. – 2004. – № 6. – С. 34.
15. Суліма М.І. Економічна ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах / М.І. Суліма // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 88.
16. Тарасова В.В. Оцінка ефективності агровиробництва з урахуванням ресурсоемності / В.В. Тарасова // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 71.
17. Турило А.М. Дальнейшее исследование сущности экономической эффективности и классификация ее видов / А.М. Турило, А.А. Турило // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 3 (33). – С. 155.

18. Шиян В.Й. Некоторые методологические и методические вопросы определения обобщающего показателя эффективности сельскохозяйственного производства / В.Й. Шиян // Научная организация производства, труда и управления на сельскохозяйственных предприятиях: труды ХСХИ. – Т. 226. – С. 19.
19. Шпичак О.М. Економіко-організаційні проблеми якості сільськогосподарської продукції та продовольства / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 51.
20. Экономика отраслей АПК / [И.А. Минаков, Н.И. Куликов, О.В. Соколов и др.] / под ред. И.А. Минакова. – М.: Колос С, 2004. –С. 276.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2012.

УДК 36:316.334.55

Ксьонжик І.В., к.е.н., доцент
Миколаївський державний аграрний університет

СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Стаття посвячена вопросам совершенствования государственной защиты сельского населения в условиях рыночной экономики; проанализировано ее современное состояние и тенденции развития; уточнено значение социальной защиты в системе аграрных отношений. Предложены пути совершенствования действующей системы государственной социальной защиты селян.

Ключевые слова: государственная социальная защита селян, социальная поддержка, социальные гарантии.

The article is devoted to the problems of improvement of peasants state protection in the conditions of market economy, its current state and development trends are analyzed; the importance of social protection in the system of agrarian relations is specified. The ways of improvement of current system of peasants state social protection are offered.

Key words: state social protection of peasants, social support, social guarantees.

Постановка проблеми. Державний соціальний захист сільського населення є однією з основних глобальних проблем соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства. Особливо вона загострюється в умовах трансформації виробничо-господарських відносин, коли відбувається зміна типу економічної системи з адміністративно-командної на ринкову. Разом з тим, ринкова система не гарантує всім право на працю, освіту, медичне обслуговування, автоматично не забезпечує збереження купівельної спроможності грошових доходів та заощаджень населення. Тому саме за ринкової системи необхідно захищати населення від негативних проявів ринку.

Нині в Україні, як і раніше в державно-плановій економіці, держава несе на собі майже весь тягар соціального захисту. Таким чином, необхідність реформування державної системи соціального захисту населення вимагає кардинального перегляду всієї системи поглядів на теорію і практику формування і використання коштів на соціальні заходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного соціального захисту селян завжди знаходилося в центрі уваги науковців. До видатних вчених, які присвятили достатньо праць цій проблемі, необхідно віднести: А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла, Парето. Вагомий внесок у розгляд цього питання зробили відомі сучасні вітчизняні та російські економісти: Н. Анішина, В. Базилевич, І. Бондар, О. Бугуцький, О. Василик, М. Вдовиченко, Н. Вишнеvsька, І. Гнибіденко, Т. Кір'ян, Л. Колешня, О. Кузнєцова, Г. Купалова, Г. Мюрдаль, Б. Надточій, В. Новіков, А. Непомнящий, В. Плакся, Л. Ржаніцина, В. Роїк, С. Романенко, П. Саблук, І. Сирота, С. Українець, І. Франдюк, А. Чухно, В. Шокун, М. Шаленко, М. Шаповал, В. Єнін та ін.

Разом з тим, дослідження вчених стосуються переважно всього населення, натомість соціальні проблеми сільських мешканців та шляхи їх вирішення недостатньо повно відображаються в наукових публікаціях. Необхідність удосконалення соціальної політики держави та соціального захисту сільського населення України і водночас недостатність для цього відповідної методологічної, правової та організаційної бази обумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Метою написання статті стало дослідження системи державного соціального захисту сільських мешканців; обґрунтування значення соціального захисту в системі аграрних відносин.